

УДК 338.433:635

Л. О. Лещенко,
аспірант кафедри економіки підприємства,
Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

ФАКТОРИ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ОВОЧЕВОМУ РИНКУ

L. Leshchenko,
Postgraduate student of Department of Economics of Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchajev

"FACTORS PRICING IN VEGETABLE MARKET"

Ціна є одним з основних ланок ринкової економіки і являє собою не тільки гнучкий інструмент конкуренції, перерозподілу ресурсів, переливу капіталу, а й важливий важіль управління в сфері виробництва, реалізації, обміну та обігу овочевої продукції, при цьому вона виконує важливу роль у регулюванні економіки країни. Досліджено вплив різних факторів на формування цін на овочі та проаналізовано їх зміну протягом року в залежності від попиту та пропозиції. Виявлено, що найважливішою особливістю виробництва овочів є сезонність, яка потребує спеціальних сховищ з відповідними умовами. Визначено, що однією із особливостей аграрного сектору економіки є його державне та регіональне регулювання. Запропоновано заходи державної підтримки галузі овочівництва.

Price is one of the main elements of market economy and is not just a flexible tool for competition, redistribution of resources, capital flow, but also an important control lever in the domain of production, realization, exchange and circulation of vegetable production; with it plays an important role in regulation of state economy. The article examines the influence of different factors on the formation of prices of vegetables and analyses their change throughout the year depending on demand and supply. It has been revealed that the most important feature of vegetable production is seasonality that requires special warehouses with appropriate conditions. It has been determined that one of the features of the agricultural sector of economy is its state and regional regulation. Measures for the state support of vegetable growing branch have been proposed.

Ключові слова: ринок овочевої продукції, ціноутворення, державне регулювання, ціна, сезонність виробництва.

Key words: market vegetable production, pricing, government regulation, price, seasonality of production.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

У сучасних умовах визначальним фактором соціально-економічного розвитку будь-якої держави стає рівень життя його населення, основним показником якого є рівень споживання життєво важливих продуктів харчування таких, як м'яса, молока, яєць, рибопродуктів, овочів і фруктів. Досвід економічно розвинених країн показує, що овочепродуктовому підкомплексу

держави приділяють особливу увагу. Для цього створюються необхідні економічні передумови, пов'язані з дотриманням пріоритету споживачів овочів перед виробниками і торговельними організаціями. Ринок овочевої продукції як економічна категорія виражає сукупність відносин обміну, за допомогою яких здійснюється купівля-продаж товарів і врівноважуються інтереси виробників і покупців. В Україні ще не створена система вільного прозорого руху овочевої продукції, і тому ви-

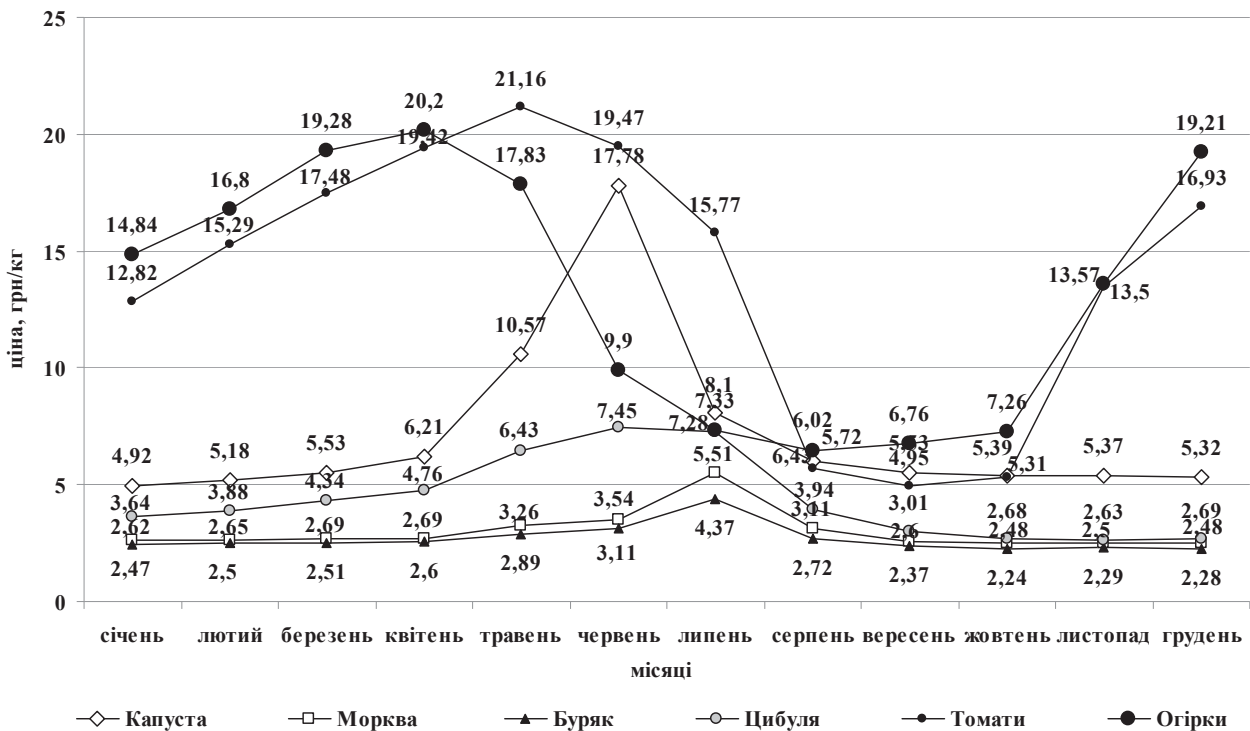

Рис. 1. Середні роздрібні ціни на овочі у 2014 р. по місяцях, грн./кг

Джерело: [2].

вчення факторів ціноутворення є важливим для успішного функціонування галузі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Розвиток та функціонування сучасного ринку овочевої продукції досліджено у роботах: Саблука П.Т., Криворучко В.І, Амбросова В.Я, Рудь В.П., Канінського М.П., Макаренка П.М., Гальчинської В.А., Писаренка В.В. та ін. Але питання формування ціни на ринку овочевої продукції та її регулювання є недостатньо вивченим.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження та аналіз факторів ціноутворення на ринку овочевої продукції та визначення основних заходів державної підтримки галузі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

В умовах ринкової економіки провідне місце належить формуванню ціни, процес формування якої в умовах ринкового ціноутворення відбувається в сфері реалізації продукції. Саме тут виникає попит на продукцію, пропозиція, корисність пропонованого товару, доцільність його придбання, якість і конкурентоспроможність. Вироблений в сфері виробництва товар або ціна на нього проходять безпосередню перевірку ринку, де формується його остаточна ціна. Принципова відмінність ринкового ціноутворення полягає в тому, що ціни встановлюються тут у відповідності із попитом і пропозицією самим власником або виробником товару. На ринку овочевої продукції ціна формується під впливом попиту та пропозиції з урахуванням конкуренції з

боку товаровиробників. Ціни на продукцію не повинні бути ні високі, ні низькі, вони повинні бути конкурентними, тобто доступними та обґрунтованими для споживачів.

Однією з найважливіших умов прибуткового сільськогосподарського овочевого виробництва є не лише зменшення собівартості, але також спроможність зорієнтуватись на обслуговування споживчих ринків, постачаючи те, що треба споживачеві. Виробникам необхідно з'ясувати, в який спосіб задовольнити попит споживачів, аби досягти кращих цін знову одночасно одержуючи підвищений прибуток [1].

Дослідження показали, що ціни на плодоовочеву продукцію значно коливаються протягом року. На рисунку 1 відображено динаміку середньомісячних роздрібних цін на капусту, моркву, буряк, цибулю, томати та огірки протягом 2014 р.

Установлено, що ціна на капусту з січня по червень зросла у 3,6 раза — з 4,92 до 17,78 грн. і була найвищою у 2014 р. З липня ж спостерігалось зниження ціни, на кінець року вона становила 5,32 грн./кг. Ціни на моркву та буряк протягом року коливалися незначно. Найвищою ціна на ці овочі була у липні — 5,52 та 4,37 грн. відповідно. Ціни на цибулю з січня по червень підвищилися вдвічі (з 3,64 грн до 7,45 грн.), потім знижувалися до кінця року. Така тенденція пояснюється сезонністю виробництва овочевої продукції. Проте на ринку часто спостерігаються і спекулятивні дії, в основному з боку посередників.

На деякі культури ціни на початку 2014 р. були менші за ціни на кінець 2014 р., що пов'язане зі зростанням витрат на виробництво, зберігання, транспортування, а також збільшенням енерговитрат. Зауважимо, що коливання цін на томати та огірки мають дещо іншу тенденцію. В осінньо-зимові місяці їх вирощуванням зай-

Таблиця 1. SWOT -аналіз овочівництва в Харківській області

Овочі	
Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
<p>Високий попит на продукцію; сприятливі природно-кліматичні умови; тенденції підвищення прибутковості; забезпечення зайнятості населення; розширення збутової мережі, вихід на нові ринки, регіони, співпраця з іншими компаніями, додаткові послуги, ринок упакованої і відсортованої товарної овочевої продукції</p>	<p>Слабка конкурентоспроможність; недосконалість технологій; низький рівень розвитку харчової та переробної промисловості; велика частка господарств населення з низьким розвитком технологій; слабо розвинені інтеграційні та коопераційні зв'язки між суб'єктами агропромислового ринку</p>
Можливості (O)	Загрози (T)
<p>Удосконалення агротехнічних прийомів у виробництві овочів; підвищення конкурентоспроможності галузі з однієї сторони за рахунок застосування сучасних агроприйомів та підтримки високої зайнятості з іншої; реалізація проектів у сфері переробки та зберігання продукції; оптимізація структури посівних площ на підприємствах відкритого ґрунту; Вихід на нові агропродовольчі ринки, в тому числі за рахунок реалізації інфраструктурно-логістичних проектів, що дозволить знизити транспортні витрати при реалізації овочевої продукції за межі області; розвиток інтеграційних зв'язків між виробниками для реалізації спільних цілей; розвиток системи страхування ризиків</p>	<p>Ризики, пов'язані з несприятливими погодними умовами; підвищення конкуренції зі сторони більш дешевої імпоротної продукції; посилення вхідних товарних потоків на міжрегіональному ринку (приток імпоротної продукції спричинить переміщення місцевої продукції на менш конкурентоспроможні сусідні території); сезонний спад; інфляційні процеси; подальше здорожчання енергоресурсів; фінансові проблеми держави й галузі</p>

маються тепличні господарства. Весняні місяці є найбільш прибутковими і забезпечують роботу підприємств протягом останніх місяців. Ціна на огірки найбільшою була у квітні — 20,20 грн., а на томати — у травні — 21,16 грн., влітку ціни знижувалися, а у листопаді та грудні — підвищувалися. Зазвичай виробники овочів відкритого ґрунту наприкінці осені продають овочі, які вони не планують зберігати в овочесховищах. У цей час на ринку пропозиція зростає, тому і ціни невисокі. В Україні працюють переважно старі овочесховища, яких не вистачає для зберігання наявної кількості овочевої продукції. Через це псується велика кількість продукції і до весни її залишається менше, а попит з боку споживачів зростає, що спричиняє підвищення цін на овочі.

Найважливішою особливістю виробництва овочів є сезонність, яка потребує спеціальних сховищ з відповідними умовами, переважно з сортирувальними та пакувальними лініями. Усунення існуючого диспаритету цін на засоби виробництва і предмети праці, що поставляються іншими галузями народного господарства, цін на послуги обслуговуючих сільське господарство підприємств й організацій, стане основою беззбиткового виробництва і економічного зростання галузі овочівництва.

Однією із особливостей аграрного сектору економіки, що значною мірою проявляється і в здійсненні аграрного маркетингу, є його державне та регіональне регулювання. Має місце відсутність або недостатність централізованих стимулів. Держава не здійснює заходів по формуванню цивілізованого конкурентного середовища, що ускладнює здійснення маркетингової діяльності [3].

Сильні та слабкі сторони розвитку овочівництва в Харківській області наведені в таблиці 1.

Постійне зростання собівартості виробництва тепличних овочів, обмеження експорту в Росію, висока конкуренція з боку виробників овочів у плівкових теплицях та відкритому ґрунті потребують дієвих та рішучих кроків від тепличних господарств. Маючи велику перевагу — можливість виробляти продукцію в зимовий пе-

ріод, теплиці мають шляхом упровадження енергозберігаючих технологій знизити витрати на енергоресурси [4].

Враховуючи специфіку овочівництва, державна підтримка повинна надаватися сільськогосподарським товаровиробникам через прийняття законодавчих та інших нормативних актів стосовно розвитку конкуренції, забезпечення виробників ринковою та статистичною інформацією, встановлення стандартів якості, постачання засобів виробництва та ресурсів за пільговими цінами, застосування ф'ючерсних контрактів, збільшення мита на імпорт свіжої продукції овочівництва і продуктів її переробки та звільнення від його сплати при завезенні ресурсів, необхідних для вирощування й переробки овочів, а також розширення зовнішнього ринку [5].

Реалізація потенційних можливостей щодо нарощування обсягів виробництва овочів в Україні неможлива без розробки та запровадження заходів державної підтримки галузі, які мають передбачати:

- технічну і технологічну модернізацію галузі, будівництво нових овочесховищ, створення переробних підприємств;
- розроблення та запровадження системи сертифікації виробників овочів та контролю якості овочевої продукції;
- розроблення та запровадження системи інформаційного та маркетингового забезпечення галузі;
- виділення коштів на придбання елітного насіння овочів;
- проведення науково-дослідних робіт, спрямованих на вдосконалення технологій виробництва овочевої продукції;
- організація роботи з проведення конференцій, семінарів, стажувань, у тому числі зарубіжних, з метою набуття досвіду роботи з питань впровадження інновацій, сучасних технологій виробництва та реалізації овочевої продукції;
- залучення у галузь державного та іноземного інвестування;

— стимулювання сільського населення до розвитку більш ефективних форм господарювання та виробництва продукції.

На нашу думку, головними факторами державного регулювання цін на овочеву продукцію є: залежність сільського господарства від природних умов, сезонність виробництва, необхідність страхування сільськогосподарської діяльності; існування монополій у ресурсозабезпечуючих та переробних підприємствах; нестабільність цін, пов'язана з кон'юнктурою ринку; інвестиційна непривабливість аграрного сектору економіки та виробництва засобів праці.

Окрім напрямів державної підтримки овочівництва перелічені у розпорядженні Кабінету Міністрів України від 18 травня 2011 р. № 475-р "Про затвердження плану першочергових заходів з розвитку виробництва картоплі та овочів". Зокрема органи державної влади мають сприяти упровадженню новітніх агротехнологій вирощування і зберігання картоплі та овочів на інноваційній основі з метою підвищення рентабельності їх виробництва; утворенню кооперативів з виробництва, заготівлі і зберігання овочів; залученню сільськогосподарськими виробниками інвестицій та пільгових кредитів для виробництва овочів; забезпеченню дотримання науково обгрунтованої структури посівів овочевих культур; опрацюванню питання здеешевлення цін на природний газ для підприємств, які вирощують овочеві культури у закритому ґрунті; забезпеченню безперебійної подачі води для зрошення овочевих культур тощо.

ВИСНОВКИ

Отже, досконалий ринок овочевої продукції вимагає стабільної державної підтримки стосовно розвитку конкуренції, забезпечення ринковою та статистичною інформацією, встановлення стандартів якості. Вивчення факторів ціноутворення на овочевому ринку виявило залежність ціни від деяких складових, основними з яких є державне регулювання, сезонність виробництва, попит та пропозиція продукції. Основними принципами розвитку овочівництва в Харківській області мають стати: задоволення потреб населення в овочевій продукції протягом року відповідно до платоспроможного попиту, максимальне використання наявних ресурсів, ефективне використання землі, а також трудового потенціалу. Важливим напрямом подальшого розвитку овочівництва є створення екологічних господарств, покращання якості продукції та орієнтація виробників на екологічно безпечне ведення виробництва.

Література:

1. Артюх Т.О. Маркетингове забезпечення діяльності підприємств на овочевому ринку в структурі кластерних формувань / Т.О. Артюх // Економіка АПК. — 2009. — № 3. — С. 144—148.
2. Аналітичні дослідження роздрібних цін на продуктових ринках. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <http://www.uapp.kiev.ua/?m=230>.
3. Красноручський О.О. Розвиток маркетингу на ринку агропродовольчої продукції України: монографія / О.О. Красноручський, Ю.І. Данько. — Х.: Майдан, 2009. — 262 с.

4. Чайка В.О. Стратегія розвитку овочівництва захищеного ґрунту в умовах асоціації з ЄС / В.О. Чайка / Екон. вісн. ун-ту. — 2015. — Вип. 27 (1). — С. 72—77.

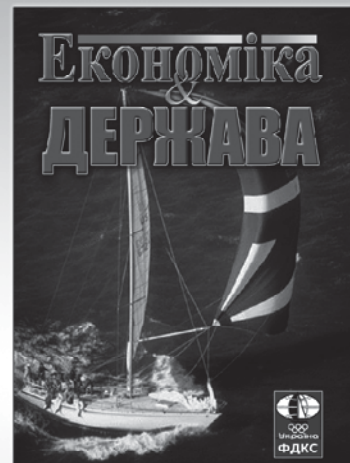
5. Лисанець О.С. Організаційно-правові питання розвитку овочівництва / О.С. Лисанець // Актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки України: монографія / За ред. В.Ю. Уркевича та М.В. Шульги. — Х.: "ФОП Шевченко С.О.", 2013. — С. 304.

References:

1. Artyuh, T.O. (2009), "Marketing support of enterprises in the vegetable market in the structure of cluster formations", *Ekonomika APK*, vol. 3, pp. 144—148.
2. Analytical study of retail prices of food markets (2014), available at: <http://www.uapp.kiev.ua/?m=230> (Accessed 20 December, 2014).
3. Krasnorutskiy, O.O. (2009), *Rozvitok marketingu na rinku agroprodovolchoyi produktsiyi Ukraini* [Development of marketing agrifood products in the market of Ukraine], Kharkiv, Maydan, Ukraine.
4. Chayka, V.O. (2015), "The strategy of development of vegetable protected ground in terms of association with the EU", *Ekon. visn. un-tu*, vol. 27 (1), pp. 72—77.
5. Lisnets, O.S. (2013), *Organizatsiyno-pravovi pitannya rozvitku ovochivnitstva* [The organizational issues of Horticulture], Kharkiv, FOP Shevchenko S.O., Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 07.07.2016 р.

Науково-практичний журнал «ЕКОНОМІКА ТА ДЕРЖАВА»

Передплатний індекс: 01751

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з ЕКОНОМІКИ

www.economy.in.ua

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73